

2026-06-11
S2026/01250 (delvis)**Socialdepartementet**

Socialstyrelsen

106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att stärka förutsättningarna att förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp inom äldreomsorgen

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga den enskildes och anhörigas behov av stöd vid händelse av våld eller andra övergrepp av personal inom äldreomsorgen. I uppdraget ingår också att ta fram och sprida information om vart den enskilde och anhöriga kan vända sig för att få stöd och vägledning i en sådan situation. Myndigheten ska även bedöma om det behövs vidtas någon ytterligare åtgärd för att säkerställa det stöd som behövs i dessa situationer och ska i sammanhanget överväga om en stödlinje och en informationsportal är ändamålsenliga åtgärder för att stärka stödet till den enskilde och anhöriga. Socialstyrelsen ska också lyfta fram lärande exempel på hur arbetssätt och organisering av arbetet hos den som bedriver äldreomsorg kan göras för att stärka förutsättningarna att förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp. I uppdraget ingår även att ta fram eller komplettera befintlig webbutbildning för personal inom äldreomsorgen för att stärka kompetensen att förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs föra dialog med Inspektionen för vård och omsorg, Brottsförebyggande rådet (Brå), Polismyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner, av Socialstyrelsen några utvalda kommuner och regioner samt andra relevanta aktörer. Socialstyrelsen ska i arbetet beakta synergier i relevanta regeringsuppdrag.

Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Socialstyrelsen ska senast den 10 december 2027 lämna en redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda 1 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, anslagsposten 11 Utvecklingsmedel – Socialstyrelsen.

Redovisning av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

En central del av äldreomsorgen är att äldre personer ska känna sig trygga med den vård och omsorg som ges och att personalen har rätt kompetens för att kunna tillhandahålla en god vård och omsorg som också är säker. Kommunerna som huvudman ansvarar enligt socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, för att äldre personer får det stöd och den omsorg som de behöver. Kommunerna ska också erbjuda en god hälso- och sjukvård för äldre enligt 12 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

I socialtjänstlagen finns bestämmelser om kvalitet och kvalitetssäkring. Kravet på god kvalitet gäller för såväl offentliga som privata utförare av socialtjänst. För den kommunala omsorgen inom endast socialtjänsten finns det ingen motsvarande nämnd som regionernas patientnämnder på hälso- och sjukvårdsområdet eller något annat självständigt organ att för enskilda framföra eller anmäla klagomål till. Den enskilde har i stället att framföra klagomål på kommunal omsorg direkt till omsorgsgivaren eller andra aktörer såsom ansvarig förvaltning eller nämnd inom kommunen. En enskild som är missnöjd med hur en insats utförs kan i många fall ha möjlighet att byta utförare av insatsen. Det är vidare möjligt att uppmärksamma brister genom att personal bl.a. har att rapportera missförhållanden eller att bl.a. socialnämnden eller den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet har att anmäla ett allvarligt missförhållande till Inspektionen för vård och omsorg enligt bestämmelserna i 27 kap. SoL. Om ett brott har begåtts kan det anmälas till Polismyndigheten. Regeringen bedömer dock att det kan finnas behov av att tydliggöra vart den enskilde kan vända sig för att få stöd och vägledning till följd av våld eller andra övergrepp som uppmärksammas inom äldreomsorgen.

Regeringen har successivt stärkt stödet till anhöriga genom bl.a. uppdrag till Socialstyrelsen om att lämna förslag om en informationsportal som samlar och tillgängliggör relevant information och vägledning för anhöriga, däribland information om befintliga stödlinjer. Det kan i sammanhanget nämnas att Brå föreslår i sin rapport Brott mot äldre – Om utsatthet och otrygghet (Brå 2018:7) att en stödlinje inrättas för att fånga upp äldre personer som far illa.

Av 5 kap. 3 § SoL följer att personal som utför uppgifter inom socialtjänsten ska ha lämplig utbildning och erfarenhet. Personalen behöver t.ex. ha kompetens om hur de ska utföra insatserna på ett professionellt sätt som känns tryggt för den äldre personen. I Brås ovan nämnda rapport framkommer att samtidigt som personalen har en unik möjlighet att upptäcka brott mot äldre har den samma möjlighet att själva begå brottsliga handlingar mot den enskilde, som ofta befinner sig i en beroendeställning. Brå har fått i uppdrag att kartlägga brott mot äldre inom äldreomsorgen och vid behov lämna förslag på åtgärder utifrån kartläggningens resultat (S2026/00116).

För att förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp i äldreomsorgen behöver chefer och medarbetare ha rutiner och kunskap för hur de kan förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp, oavsett förövare, samt hur de ska agera om något sådant upptäcks. Arbetet i verksamheterna behöver också vara organiserat så att insatserna utförs med god kvalitet och att den enskilde kan känna sig trygg med den omsorg som utförs. Regeringen bedömer att det är angeläget att det finns möjlighet för all personal, såväl befintlig som nyanställd, samt chefer, att stärka sina kunskaper om att förebygga och upptäcka våld eller andra övergrepp inom socialtjänsten och ser att myndighetens arbete inom ramen för uppdraget kan bidra till detta.

Sedan tidigare gäller att den som mottar äldreomsorgsinsatser i sitt ordinarie boende har rätt till en fast omsorgskontakt (10 kap. 7 § SoL). Detta är en viktig funktion för att uppnå en personcentrerad vård och omsorg. Regeringen har föreslagit att från den 1 juli 2026 ska möjligheten att få en fast omsorgskontakt även erbjudas de som bor på särskilda boenden för äldre (prop. 2025/26:60). Den som utses som fast omsorgskontakt har i uppdrag att tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning. Det innebär att den fasta omsorgskontakten får god personkännedom och kan skapa tillit mellan sig

och den äldre personen. Det kan skapa ökade förutsättningar att förebygga och upptäcka om den äldre personen upplever missförhållanden eller har utsatts för någon form av övergrepp.

Regeringen beräknar att 3 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2027 under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det angivna anslaget.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Tony Malmborg

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevision

Finansdepartementet/BA K

Brottsförebyggande rådet

Sveriges Kommuner och Regioner